

ENGELLİLİK DURUMUNUN BELİRLENMESİ VE ENGELLİ HİZMETLERİNE YÖNELİK BEKLENTİLER

Afitap Özdelikara *

Burak Arslan **

Öz

Bu araştırma Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü'nde öğrencilerin engel/hastalık durumunun tespiti ve engelli hizmetlerine yönelik beklentilerini belirlemek amacıyla tanımlayıcı olarak gerçekleştirilmiştir. Araştırmada örneklem seçimine gidilmeden Mart 2016 tarihinde okula devam eden ve çalışmaya katılmayı gönüllü kabul eden 369 öğrenci alınmıştır. Araştırmanın verileri, araştırmacılar tarafından literatür ışığında hazırlanan Tanıtıcı Anket formu ile toplanmıştır. Verilerin analizi SPSS 21 paket programı ile yüzdelik hesaplama yöntemi kullanılarak yapılmıştır. Öğrencilerin % 2.5'i ortopedik, % 3.3'ü görme, % 2.2'si işitme, % 1.1'i Dil ve konuşma, % 10.1'i ruhsal/duygusal ve % 2.8'i kronik hastalıkları açısından zaman zaman yardıma ihtiyacı olduğunu belirtmiştir. Engellilik/hastalık durumunun eğitim, sosyal ve kültürel yaşam üzerine etkilerine bakıldığında % 60.6'sının ders takibinde güçlük çektiği, %28.1'inin toplum içinde rahatsızlık hissettiği ve % 23.2'sinin utandığı belirlenmiştir. Sonuç olarak; araştırmamızın örnekleminde engelli öğrenci birimine kayıtlı olmayan ancak engel/hastalık durumu bulunan öğrencilerin varlığı belirlenmiştir. Öğrenciler engelli bireyler için özellikle fiziksel düzenlemelere ilişkin hizmetin verilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Engellilik, Engelli Öğrenci, Engelli Birimi, Hemşirelik, Üniversite.

DETERMINATION OF DISABILITY LEVEL AND EXPECTATIONS ABOUT DISABLED SERVICES

Abstract

This research carried out for determine of disable/disease status and expectations of disabled services at 19 Mayıs University Faculty of Health Science Department of Nursing. 369 students continuing school on March 2016 in Nursing Department of Ondokuz Mayıs University Faculty of Health Science form sample of the research. Data are collected using personal information form and Disabled /Disease Status Assessment form. The students sometimes need help from 2.5 % orthopedic, 3.3 % seeing, 2.2 % hearing, 1.1 % speech and language, 10.1 % mental/emotional and 2.8 % chronic disease. Disability / disease status of education, considering their impact on social and cultural life of the difficulty in monitoring the course of 60.6 %, it was determined that he felt ashamed of illness in the community of 28.1 % and 23.2 %. As a result, in our research sample survey of students enrolled disabled students although no obstacle unit / disease status was determined the presence of students with. Students stated that need the services related to the physical arrangements especially for people with disabilities.

Key Words: Disability, Disabled Students, Disabled services, Disability Unit, University.

GİRİŞ

Dünya Sağlık Örgütü'ne göre; "Engellilik (Handicap); bir eksiklik veya sakatlık sonucunda, belirli bir kişide meydana gelen ve o kişinin yaş, cinsiyet, sosyal ve kültürel

* Yrd. Doç. Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi İç Hastalıkları Hemşireliği A.D., afitapozdelikara@gmail.com

** Arş. Gör., Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi İç Hastalıkları Hemşireliği A.D., burakarslanhacettepe221@gmail.com

durumuna göre normal sayılabilecek faaliyette bulunma yeteneğini önleyen ve sınırlayan dezavantajlı bir durumu ifade eder” (<http://www.who.int/en>, 30.03.2016). Engelli ise, doğuştan veya sonradan herhangi bir hastalık veya kaza sonucu bedensel, zihinsel, ruhsal, duygusal ve sosyal yeteneklerini çeşitli derecede kaybetmesi nedeniyle normal yaşamın gerekliliklerine uyamama durumu olup korunma, bakım, rehabilitasyon, danışmanlık ve destek hizmetine ihtiyacı olan kişi olarak tanımlanmaktadır (Yılmaz, 2012: 10). Birleşmiş Milletler tarafından da “yaşama eşit katılım fırsatlarında azalma ya da kısıtlanma” olarak tanımlanmıştır (Kolat, 2010; <http://www.dezavantaj.org/index.php/aratirmalar/8-engelli/287-avrupa-birliinde-oezuerluelere-yoenelik-ayrmlckla-muecadele>, 14.06.2016).

Engellilik insan olma halinin bir parçasıdır, neredeyse herkes yaşamının belli bir noktasında geçici veya kalıcı olarak zayıf düşecek ve uzun yıllar yaşayan insanlar işlevlerini yerine getirme konusunda artan zorluklarla karşılaşacaktır (<http://siteresources.worldbank.org/TURKEYINTURKISHEXTN/Resources/455687-1328710754698/YoneticiOzeti.pdf>, 01.04.2016). Herkes tarafından biliniyormuş gibi görünse de, engelli kavramı bir belirsizliğin ifadesidir (Subaşıoğlu, 2008: 404). Engelli bireyler genellikle toplumla bütünleşmelerini engelleyen olumsuz tutumlarla mücadele ederler. Engellilere yönelik genel toplumsal tutum, sözel ifadelerde çok uygun, olumlu olmaktadır ancak; gerçekte, sözel olmayan duygularda sıklıkla engelliler reddedilmektedir (Daruwalla ve diğerleri, 2005: 552).

Üniversiteler, bilimin ve bilginin özgürce üretildiği ve paylaşılabilirdiği merkezlerdir. Bilimi ve bilgiyi üretecek kişinin özgürlüğü yaşamsal önemde olmakla birlikte, bilginin kendisi de, bilgiyi alacak olan kişi de aynı şekilde özgür olmalıdır. Bilgiye ulaşmak ve öğrenmek, daha geniş anlamda eğitim almak doğuştan kazanılmış bir insan hakkıdır. Herkesin özgür ve eşit biçimde bu hakkını kullanabilmesi günümüz çağdaş toplumlarının bir gereksinimidir. Engellilerin yükseköğretimde yer almasının, sosyal barışın sağlanması, engelli iş gücünden yararlanılması açısından önemli katkılar sağlayacağı kabul edilmektedir (Kalyon, 2012: 65). Engelli bireylerin eğitimine verilen önemin gün geçtikçe arttığı ve eğitimde fırsat eşitliği ilkesinden yola çıkarak özel gereksinimli olsun ya da olmasın tüm bireylerin kendi gereksinimlerine uygun eğitimi alma hakkı olduğu eğitim sistemimizin önemli bir ilkesi haline geldiği görülmektedir (Şahin ve diğerleri, 2013: 217). Bu nedenle engellilik durumunun bilinmesi ve engelli bireyin kısıtlandığı alanların belirlenebilmesi için tüm gruplarda engel durumunu ortaya koyan çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Bu araştırma Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü’nde öğrencilerin engel/hastalık durumunun tespiti ve engelli hizmetlerine yönelik beklentilerini belirlemek amacıyla tanımlayıcı olarak gerçekleştirilmiştir.

ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

Araştırma Modeli: Bu araştırma, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Öğrencilerinin engellilik durumunu belirlemek ve üniversitenin engelli hizmetlerine yönelik beklentilerini saptamak amacıyla tanımlayıcı olarak gerçekleştirilmiştir.

Evren ve Örneklem/Çalışma Grubu: Araştırma evrenini Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sağlık

Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü'nde okuyan tüm öğrenciler oluşturmuştur. Araştırmada örneklem seçimine gidilmeden Mart 2016 tarihinde okula devam eden ve çalışmaya katılmayı gönüllü kabul eden öğrencilerin tamamı alınmıştır. Araştırmada 369 form geçerli sayılmıştır.

Veri Toplama Araçları: Araştırmanın verileri, araştırmacılar tarafından literatür ışığında hazırlanan Anket formu ile toplanmıştır (Burcu, 2013: 320–341; Sarı, 2005: 336–355). Anket formu, öğrencilerin sosyodemografik verilerinin sorgulandığı 7 soru ve engel grubunu ile engellilik düzeyine yönelik bilgilerin sorgulandığı ve engelli hizmetlerine yönelik beklentilerin sorgulandığı 10 sorudan oluşmaktadır.

Veri Toplama ve Analizi/Uygulama: Araştırma üniversitemiz bünyesinde faaliyet gösteren Engelli Öğrenci Biriminin Sağlık Bilimleri Fakültesi temsilcileri vasfıyla gerçekleştirilmiştir. Öğrencilerin bir arada bulunduğu bir zaman dilimi ayarlanmış ve öğrencilere araştırma ve önemi hakkında bilgi verilmiştir. Gönüllü katılım gösteren öğrencilere form araştırmacı tarafından uygulanmıştır. Formun doldurulması 20–30 dk kadar sürmüştür. Araştırmanın yapılabilmesi için kurumdan resmi, katılımcılardan sözel izin alınmıştır. Verilerin analizi SPSS 21 paket programı ile yüzdeler hesaplama yöntemi kullanılarak yapılmıştır.

BULGULAR

Öğrencilerin % 79.1'i bayan, % 36'sı son sınıf öğrencisi, % 98.2'si bekar, % 53.9'u il merkezinde yaşadığını belirtmişlerdir. Öğrencilerin % 63.4'ünün annesi, % 48.2'sinin babası İlköğretim mezunudur. Öğrencilerin % 70.2'si gelir durumlarının giderlerine denk olduğunu ifade etmişlerdir.

Öğrencilerin %2.5'i ortopedik açıdan, %3.3'ü görmeye ilişkin, %2.2'si işitmeye ilişkin, %1.1'i Dil ve konuşmaya ilişkin, %10.1'i ruhsal/duygusal açıdan ve %2.8'i kronik hastalıkları açısından zaman zaman yardıma ihtiyacı olduğunu belirtmiştir (Tablo 1).

Tablo 1: Öğrencilerin Engel/Hastalık Durumuna İlişkin Verilerinin Dağılımı.

Engellilik/Hastalık Durumu		Bağımsız	Bazen yardıma gereksinimi olan	Her zaman yardıma gereksinimi olan	Yardımcı araç-gereç kullanan
Ortopedik/fiziksel Problemi	n	354	9	-	2
	%	97	2.5	-	0.5
Görme Problemi	n	280	12	3	70
	%	76.7	3.3	0.8	19.2
İşitme Problemi	n	357	8	-	-
	%	97.8	2.2	-	-

Dil ve Konuşma Problemi	n	361	4	-	-
	%	98.1	1.1	-	-
Ruhsal/duygusal Problemi	n	362	37	2	-
	%	89.3	10.1	0.6	-
Kronik Hastalık Problemi	n	353	10	-	-
	%	9.2	2.8	-	-

Engelliliğe/hastalığa ilişkin sorular sorulduğunda öğrencilerin % 4.9'u kaza/travmaya bağlı nedenlerle geliştiğini, % 4.5'i 5 yıl ve daha uzun süredir engelli/hasta olduğunu, % 5.7'si sürekli ilaç kullandığını ve % 3.3'ü engel durumuna bağlı özel bir diyet uyguladığını ve diyet uygulayan öğrencilerin % 41.6'sı diyabetik/düşük kalorili diyet yaptıklarını ifade etmiştir (Tablo 2).

Tablo 2: Öğrencilerin Mevcut Hastalık Durumuna İlişkin Verilerin Dağılımı.

Engel/Hastalık Durumuna İlişkin Özellik	n	%
Engel/Hastalık durumuna sebep olan durum		
Engel/Hastalık yok	311	84.3
Kaza/Travma	18	4.9
Kalıtısal nedenler	26	7
Mesleğe İlişkin nedenler	2	0.5
Çevresel nedenler	9	2.4
Geçirilen Hastalıklar	3	0.8
Engel/Hastalık Süresi		
Engel/Hastalık yok	311	84.3
1 Yıdan Az	12	3.3
1-2 Yıl	8	2.2
5 Yıdan Az	21	5.7
5 Yıl Ve Üzeri	17	4.5
Sürekli Kullanılan İlaç Varlığı		

Evet	21	5.7
Hayır	348	94.3
Engel/Hastalık durumu diyet gerektiriyor mu?		
Evet	12	3.3
Hayır	357	96.7
Gereksinim duyulan diyet tipi (n:12)		
Diyabetik /Düşük Kalorili	5	41.6
Tuzsuz	3	25.2
Glütensiz	2	16.6
Proteinden Zengin	2	16.6

Engellilik/hastalık durumunun yaşam üzerine etkilerine bakıldığında eğitim hayatına ilişkin; % 60.6'sının ders takibinde güçlük çektiği, sosyal hayata ilişkin; % 28.1'inin toplum içinde rahatsızlık hissettiği ve % 26.5'inin sosyal izolasyon yaşadığı, kültürel hayata ilişkin etkileri sorgulandığında % 23.2'sinin utandığı belirlenmiştir (Tablo 3).

Tablo 3: *Engel/Hastalık Durumunun Yaşam Üzerindeki Etkisine Ait Verilerin Dağılımı.*

Yaşam Alanları	n	%
Eğitim yaşamı üzerine etkileri*		
Çalışmaya isteksizlik/ motivasyonda azalma	26	39.3
Ders takibinde zorluk	40	60.6
Sosyal yaşam üzerine etkileri*		
Belirtilmemiş	16	25
Sosyal İzolasyon	17	26.5
Uyum Sorunu	8	12.5
Sosyal aktivitelerde güçlük yaşama (Ulaşım vb.)	5	7.8
Toplum İçinde Rahatsızlık Hissi Yaşama	18	28.1
Kültürel yaşam üzerine etkileri*		
Belirtilmemiş	32	57.1
Utanma	13	23.2

Toplumsal kabul görememe	8	14.2
İletişim Problemleri	3	5.3

*Birden fazla şık işaretlenmiştir.

Öğrencilere üniversitenin engelli hizmetlerini bilme durumu sorulduğunda % 13.1'inin evet cevabını verdiği, engellilere yönelik hangi hizmetlerin verilmesi gerektiği sorulduğunda % 50.8'i fiziksel düzenlemelerin yapılması, % 18.8'i kampüs içi ulaşımın kolaylaştırılmasını, % 11.5'i ise öğretim elemanı/öğrencilerin bilinçlendirilmesi alanında hizmetlerin gerekliliğini bildirmişlerdir (Tablo 4).

Tablo 4: Öğrencilerin Engelli Hizmetlerine İlişkin Düşüncelerine Ait Verilerin Dağılımı.

Engelli hizmetlerine ilişkin bilgiler	n	%
Üniversitenin engelli hizmetlerini bilme durumu		
Evet	48	13.1
Hayır	319	86.9
Engelli hizmetleri hangi alanlarda olmalı		
Fizik koşulların/egitim alanlarının düzenlenmesi	212	50.8
Beslenme hizmetlerinin düzenlenmesi	39	9.3
Sosyal Etkinliklerin uygun hale getirilmesi	20	4.8
Öğretim elemanı /öğrencilerin bilinçlendirilmesi	48	11.5
Burs, maddi destek alanında pozitif ayrımcılık	20	4.8
Kampüs içi ulaşımın kolaylaştırılması	79	18.8

TARTIŞMA

Araştırmamız sonucunda hemşirelik bölümündeki engel/hastalık durumu bulunan öğrencilerin tespiti yapılmıştır. Hemşirelik bölümünde engelli öğrenci birimine kayıtlı 1 (% 0.2) öğrenci bulunmasına rağmen araştırmamız da öğrencilerin % 7'sinin en az bir engel/hastalık durumunun bulunduğu, % 2.5'i ortopedik/fiziksel problemleri nedeniyle, % 3.3'ü görme problemleri nedeniyle, % 2.2'si işitme problemi nedeniyle, % 1.1 dil ve konuşma problemi nedeniyle, % 10.1'i ruhsal/duygusal problemler nedeniyle ve % 2.8'i kronik hastalıklar nedeniyle zaman zaman yardıma gereksinim duyduklarını bildirmişlerdir. Görme problemleri ve ruhsal/duygusal problemleri nedeniyle her zaman yardıma ihtiyacı olan öğrencilerin varlığı da tespit edilmiştir. Birleşmiş Milletler (BM) ve Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) tarafından hazırlanan raporlara göre dünya nüfusunun yaklaşık %10'unun engelli olduğu ve bu oranın bazı ülkelerde % 15'lere ulaştığı gözlenmektedir. Türkiye İstatistik Kurumu verilerine göre

ise; 2011 yılında toplam nüfusun % 6,6'sının en az bir engeli vardır (TUİK, 2015). Kronik hastalığı olan toplam nüfus ise % 9.7 olarak tespit edilmiştir. Ancak hala kayıt dışı engellilerin varlığı söz konusudur. Kayıt dışı engelli nüfusun ise % 11.68 olduğu belirtilmektedir (<http://www.engelsiz.hacettepe.edu.tr/belge/ozida.pdf>, 25.04.2016). Gerek kronik hastalıklar, gerek doğuştan ya da sonradan kazanılmış fonksiyon yetersizlikleri bireyleri bir ya da birden fazla alanda engelli olmaya itmektedir. Bu nedenle engelli tespiti yapılırken mutlaka engel/kronik hastalık durumunu tespit edebilecek nitelikte alt yapı çalışmalarının yapılması gerekmektedir. Üniversitemizde engelli öğrenci tespit birimi üniversite kaydı sırasında engelli öğrenciyi tespit etmeye çalışmakta ancak öğrencide sonradan gelişen kronik hastalık ve engellilik durumu öğrenci, danışmanı ya da okul yönetimi tarafından engelli öğrenci birimine bildirilmediğinde öğrencinin engel/hastalık durumunun tespiti zorlaşmaktadır. Bu nedenle üniversitemizde 2015–2016 eğitim öğretim yılı itibarıyla fakülte kapsamında Engelli Öğrenci Birim temsilcileri görevlendirilmiş ve engelli öğrencilerin tespiti daha sağlıklı biçimde sürdürülmeye başlanmıştır. Bu nedenle yapmış olduğumuz alt yapı çalışmasında engelli öğrenci biriminin kayıtları dışında olan engelli/kronik hastalığı olan öğrencilerin tespiti yapılabilmektedir. Öğrencilere engel/hastalığa sebep olan durum sorulduğunda öğrencilerin % 4.9 kaza, travma vb. bir durum varlığını ifade etmişlerdir. Ulusal özürllüler veritabanına kayıtlı olan özürllülerin ise % 56,8'inin özrü hastalık sonucu ortaya çıktığı, % 9.6'sının bir kaza/travmaya maruz kaldığı belirlenmiştir. Dünya Sağlık Örgütü trafik kazalarını; dünyada her yıl bir milyondan fazla insanın ölümüyle sonuçlanan, en önemli mortalite ve morbidite nedeni olarak göstermektedir (http://cdrwww.who.int/violence_injury_prevention/publications/road_traffic/world_report/intro.pdf, 20.11.2016). Engellilik durumu, kendi hayatını idame ettirme noktasından, bakıma muhtaçlık noktasına kadar uzanan geniş bir yelpazeyi içermektedir. Dolayısıyla araştırmamızın örneklemini oluşturan öğrencilerin engellerine rağmen hayatını idame ettirebilen ve eğitim yaşantısını tek başına sürdürebilecek yeterlilikte bireyler olduğu düşünüldüğünde sürekli bakıma ihtiyacı olmayan grupta oldukları ve bu durumun araştırma sonuçlarımızı bu yönde etkilediği düşünülebilir.

Öğrencilerimizin % 5.7'si 5 yıldan daha az süredir bir engel/hastalığının olduğunu ve % 5.7'si sürekli ilaç kullandığını ifade etmişlerdir. Kronik hastalık; Kişinin çalışma kapasitesi ve fonksiyonlarının engellenmesine neden olan, sürekli bakım ve tedavi gerektiren hastalıklardır (Öztürk, 2011: 17). Kronik hastalıklar, belli ölçülerde engellilik durumunun yaşanmasına, yoğun medikal tedavi ve rehabilitasyon programlarının yanı sıra diyet programlarının uygulanmasına neden olabilir. Öğrencilerin % 3.3'ü engel/hastalık durumunun bir diyet programını uygulamasını gerektirdiğini, diyet programı uygulayan öğrencilerin % 41.6'sı diyabetik/düşük kalorili diyet uyguladıklarını bildirmişlerdir. Yapılan araştırmalar öğrencilerin yemek için okul kantini ve yemekhanesini sıkça tercih ettiklerini göstermektedir (Erten, 2006: 38; Orak ve diğerleri, 2006: 8; Vassig, 2012: 43). Dolayısıyla öğrencilerin yemek için sıklıkla okul kantinlerini ve yemekhanelerini tercih ettiklerini söylemek mümkündür. Ancak diyetine /beslenme programına uygun gıda bulmakta güçlük çekmeleri diyet programına uyumu güçleştirmektedir. Yapılan bir diğer çalışmada bedensel engelli öğrencilerin %60'ının çeşitli sebeplerle yiyeceklerini evden getirdiklerini ifade etmişlerdir

(Sarı, 2005: 342). Öğrencilerimizden biri bu durumu şu şekilde ifade ediyor ‘Eğer derse geç kalmamak için sabah kahvaltı edemezsem, bütün günü hiçbir şey yemeden geçiriyorum (yaş; 22, Çölyak Hastası)’ Fakültemizin kantin ve yemekhanesinde herhangi bir diyet programına uygun gıda ürünü bulunmamaktadır. Bu nedenle sağlık problemleri nedeniyle bir diyet programına uymak zorunda olan öğrencilerin güçlük yaşadığı söylenebilir.

Öğrencilerin engel/hastalık durumlarının yaşamları üzerine etkileri incelendiğinde; % 60.6’sı ders takibinde güçlük yaşadıklarını bildirmişlerdir. Özürli bireylerin en temel sorunu eğitimidir. Özürli bireylerin eğitimsizliği, toplumla bütünleşmesinin önündeki en önemli sorunlardan birisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Başbakanlık Özürli İdaresi Başkanlığı’nın 2002 yılında yapmış olduğu araştırmaya göre, genel nüfusun göstergeleriyle özürli nüfusun göstergeleri arasında çok büyük uçurumlar olduğu gözlenmiştir. Yüksekokula devam eden özürli (bedensel, görme engelliler, işitme ve konuşma) oranı % 2,24, kronik hastalığa sahip olanlarda ise % 4,23’tür (Öztürk, 2011: 15–20). Sarı’nın çalışmasında görme engelli öğrencilerin % 80’i ders takibinde zorluk çektiğini ve bedensel engelli öğrencilerin % 80’i de engel durumunun eğitim hayatlarında ciddi zorluklar yarattığını ifade etmişlerdir (Sarı, 2005: 340–355). Eğitimciler (özel eğitimciler hariç) hali hazırda engelli öğrenciye nasıl bir tutumla yaklaşacağına dair bir eğitim almamakta ve onların sorunlarına nasıl yaklaşacağını bilememektedir, aynı şekilde okul/derslik mimari yapısının uygunsuzluğu da söz konusudur (Akbulut, 2012: 8-9). Dolayısıyla engelli/kronik hastalığı olan öğrencinin ders takibini güçleştiren unsurlar eğitim sistemimiz içerisinde halen varlık göstermektedir. İlgili literatür incelendiğinde; araştırmamız verileri ile aynı paralellikte olduğu görülmektedir. Bu ve buna benzer eğitim yaşantısına ilişkin sorunların çözümü için üniversitemiz rektörlüğü engelli öğrenci birimi çalışmaları kapsamında 2015 yılında ‘Engelli Öğrenciler Eğitim-Öğretim Uygulamaları Usul ve Esasları’na dair yönetmeliği yayımlamıştır. Yönetmelik kapsamında; engelli öğrencilerin eğitim yaşamlarını kolaylaştırmayı hedefleyen, talep edilmesi halinde dersin sınıfa yüzü dönük biçimde anlatma, proje ve ödevlerin engel grubu dikkate alınarak verilmesi, gereği halinde görme engelli öğrencilerin kullanabileceği bilgisayarların temini, ders değiştirebilme kolaylığı gibi uygulamaların gerçekleştirilmesi sağlanmıştır (<http://www.omu.edu.tr/tr/sites/default/files/files/yonergeler/2015-136%20%20ENGELL%C4%B0%20%C3%96%C4%9ERENC%C4%B0LER%20E%C4%9E%C4%B0T%C4%B0M%C3%96%C4%9ERET%C4%B0M%20UYGULAMALARI%20USUL%20VE%20ESASLARI.pdf>, 20.11.2016).

Ayrıca özellikle görme engelli öğrencilerin kaynak ihtiyacını karşılamak amacıyla 2015 yılı içerisinde ‘Engelsiz Kütüphane’ kurularak, Braille alfabesi ile yazılış kaynakların temini ve sesli kütüphane hizmeti sağlanmaya başlanmıştır.

Engel/Hastalık durumunun sosyal yaşama ilişkin etkilerine baktığımızda, öğrencilerin % 28.1’i toplum içinde rahatsızlık yaşadıklarını % 25’i ise sosyal izolasyon yaşadıklarını belirtmişlerdir. 2010 yılında T.C. Başbakanlık Özürli İdaresi’nin yaptırdığı bir araştırmaya göre, engellilerin % 65’i tanımadıkları insanların alaylarına maruz kaldığını bildirmiştir. Engellilerin, %51’i eğitim alanında, %39’u sağlık alanında, % 51,3’ü de toplumsal yaşama katılımda ayrımcılık içeren uygulamalarla karşı karşıya kaldığını ifade etmektedir (http://eyh.aile.gov.tr/data/55100c5e369dc5c9d8afa563/ozida_turkce_rapor.pdf, 16.02.2017). Kültürel yaşama ilişkin ise, öğrencilerin % 23.2’si utandıklarını ifade etmişlerdir. Sarı’nın

çalışmasında bedensel engelli öğrencilerin % 90'ı, arkadaşlık kurmada çekingen davrandıklarını ifade ederken, görme engelli öğrencilerinde % 30 arkadaşları ile iletişimde sorunlar yaşadıklarını bildirmişlerdir. Kültürel değerlerin engelli bireylere yönelik olumlu ve olumsuz tutumları belirleyen en önemli unsur olduğu belirtilmiştir (Florian, 1982: 294) Engelli kişinin sosyal yaşama aktif olarak katılması için kurumsal ve yasal olarak gerekli tüm önlemler alınsa da engellilere yönelik hâkim toplumsal algı onların toplumdan dışlanmalarına neden olabilir (Sen, 2000: 12). Dolayısıyla toplumda engelliliğe karşı var olan tutumlar “olumlu” (pozitif) olduğunda engellileri kapsayıcı, “olumsuz” (negatif) olduğunda ise engellileri dışlayıcı olacaktır (Arıkan, 2002: 2). Gencin engelli olmasının kültürel bir anlamı vardır. Bu anlam kültürden kültüre farklı toplumlarda değişebildiği gibi aynı toplumda da farklılık gösterebilir. Engelli olan bireylere kültürel olarak yüklenen anlamlar onların engelden kaynaklı kısıtlılık yaşamamasından çok bir kültürel engellenme yaratmaktadır. Bu kültürel engellenmişlik engelli bireyi sosyal çevresinden uzaklaştırmakta, giderek koparmakta ve sonunda sosyal yalnızlığa itmektedir. Engelli gençlerin sosyal risklerinden biri de, gencin sosyal izolasyonu ve dolayısıyla sosyal yalnızlıkla karşı karşıya kalma riskidir. Engelli olmayanların tutumu, bakış açısı, davranış şekli engelli genç için sosyal izolasyon problemi doğurmaktadır ve bu durum da onu sosyal yalnızlığa itmektedir. Sosyal yalnızlık içinde kalan genç, aslında bulunduğu sosyal çevre içinde diğerleriyle birlikteyken, diğer bir ifadeyle kalabalığın içindeyken yalnızlık yaşamaktadır. Sosyal yalnızlıkta birey diğerleri arasında olmasına rağmen kaliteli, tatmin edici ve memnuniyet verici sosyal iletişim ve etkileşimler kuramamaktadır. (Burcu, 2013: 40). Dolayısıyla araştırmamızın verilerinin literatürün işaret ettiği doğrultuda olduğu bulunmuştur.

Öğrencilerin engelli hizmetlerine ilişkin düşünceleri sorulduğunda; öğrencilerin % 86.9'u üniversitenin engelli hizmetlerini bildikleri, % 50.8'i fizik koşulların/egitim alalarının düzenlenmesi gerektiğini, % 18.8'i kampüs içi ulaşımın kolaylaştırılması gerektiğini ifade etmişlerdir. Kampüs sadece eğitim faaliyetlerinin sürdürüldüğü bir yer olmayıp, öğrencilerin sosyal, kültürel gelişimlerine de katkıda bulunan, öğrencilerin toplum içerisindeki davranışlarına ve toplum içerisindeki iletişim kabiliyetlerine olumlu yönde etki eden alanlardır. Engelli öğrenciler için ortak kullanım alanlarına ulaşabilmek ve orayı engelli olmayan bireylerle beraber kullanabilmek bir kampüsün temel özelliklerinden biri olmalıdır. Engelli birey kendisini ancak bu şartlarda daha normal ve rahat hissedecektir (Yılmaz ve diğerleri, 2012: 8). Sirel ve arkadaşlarının çalışmasında bir üniversite kampüsü engellilerin ulaşımı yönünde incelenmiş ve kaldırım, rampa ve yaya yollarının standartlara uygun olmadığı belirlenmiştir. Aynı şekilde bina girişlerinin de çoğunlukla standartlara uygun olmadığı, bina girişlerinin çoğunda merdiven/basamak bulunduğu, merdivenlerde kaymayı engelleyici bant vb. gibi engelliler için önem arz eden düzenlemelerin olmadığı belirtilmiştir (Sirel ve diğerleri, 2012: 67-69). Bireyin sosyal hayata katılımı mekana ulaşımı ve mekanı kullanımı ile yakından ilgilidir. Ancak, engelli bireylerin diğer tüm bireylerle aynı koşullarda yaşamlarını sürdürebilmesi yapıları çevrenin onlar için de ulaşılabilir olmasına bağlıdır. Engelli bireylerin diğer tüm bireylerle birlikte sosyal yaşamda rolünü alması, sınırların genişletilmesi ve engelsiz sürdürebilmeleri ulaşılabilir çevre koşullarının sağlanabileceği planlama, tasarım ve uygulamasında gereksinimlerin göz önünde bulundurulmasıyla mümkündür. Ancak

karşılaştığı engelleri aşamayan ve bu nedenlerle sosyal yaşam içinde yerini bulamayan engelli birey sayısı oldukça fazladır (Bekiroğlu, 2002: 26). Fakültemiz binası kampüs içindeki yeni yapılar arasındadır, bu nedenle asansör, rampa vb. olanaklar söz konusu olmasına rağmen engelli tuvaleti, amfi ve sınıflarda bedensel engelli öğrenciler için uygun tasarlanmış oturma alanları bulunmamaktadır. Kampüs içindeki yurtlar ile fakültemiz arasında engelli öğrencilerin kullanımına uygun ücretsiz otobüs hatlarının kullanımı söz konusu olmasına rağmen öğrenci sayısının fazlalığı nedeniyle kullanımında sıkıntılar yaşanmaktadır. Bunun gibi nedenlerle araştırmamızın sonuçlarının bu yönde etkilendiği düşünülmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmamızın örnekleminde engel/hastalık durumu bulunan ancak kayıt dışı olan öğrencilerin varlığı belirlenmiştir. Engel/hastalık durumu, öğrencileri eğitim, sosyal ve kültürel yaşamda olumsuz etkilemektedir. Öğrenciler engelli bireyler için özellikle fiziksel düzenlemelere ilişkin hizmetin verilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Bu sonuçlar doğrultusunda;

- Engelli/hasta tespit çalışmalarının özellikle eğitim kurumlarında küçük gruplardan başlanarak titizlikle yapılması, engellilere yönelik hizmetlerin sadece engelliler ile değil engel durumu bulunmayan bireyler ile de sorgulanması ve eğitim kurumlarındaki engelli öğrencilerin akademik başarısının önüne geçen mevcut engellerin tespitine yönelik çalışmaların yapılması ve sonuçlarının kullanılması,
- Engelli/hasta öğrenciler ile ilgili farkındalık kazandırma amaçlı üniversite kapsamında öğrencilere ve öğretim elemanları için eğitim programlarının düzenlenmesi, üniversite engelli birimi çalışmalarının tanıtılması,
- Kampüs ve Fakülte içerisinde engelli öğrencileri zorlayan fizik koşulların belirlenerek, uygun hale getirilmesi
- Engelli/hasta öğrencilerin ihtiyaçları doğrultusunda gıdaların kantinlerde bulundurulması ve fakülte bünyesinde özel diyet gereksinimi olan öğrencilerin belirlenerek öğrenci yemekhanelerinde bu doğrultuda seçeneklerin oluşturulması,
- Engelli/hasta öğrencilerin rahatlıkla katılabileceği sosyal aktivitelerin planlanması önerilmektedir.

KAYNAKLAR

- Arıkan, Ç. (2002). Sosyal Model Çerçevesinde Özürlülüğe Yaklaşım, *Ufku Ötesi Bilim Dergisi*, 2(1) 1–11.
- Bekiroğlu, M. S. (2002). *Peyzaj Düzenlemelerinde Özürlülerin Kullanımları İle İlgili Sorunların Saptanması*, Yayınlanmamış Doktora tezi, İstanbul Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

- Burcu, E. (2013). Engelli Gençlik ve Sosyal Riskler, *Gençlik Araştırmaları Dergisi*. 1(2); 31–45.
- Daruwalla P. and Darcy, S. (2005). Personal and Societal Attitudes to Disability, *Annals of Tourism Research*, 32: 549–570.
- Erten, M. (2006). *Adıyaman İlinde Eğitim Gören Üniversite Öğrencilerinin Beslenme Bilgilerinin ve Alışkanlıklarının Araştırılması*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, T.C. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Aile Ekonomisi ve Beslenme Eğitimi Anabilim Dalı, Ankara.
- Florian, V. (1982). Cross-Cultural Differences in Attitudes Towards Disabled Persons, A Study of Jewish and Arab Youth in Israel, *International Journal of Intercultural Relations*. 6: 291–299.
- Kalyon, H. (2012). Bülent Ecevit Üniversitesi’nde Engelli Öğrenci Biriminin Yeniden Yapılandırılması, *Journal of Higher Education and Science* 2(1); 63-68.
- Orak, S., Akgün, S. ve Orhan, H. (2006). Süleyman Demirel Üniversitesi Öğrencilerinin Beslenme Alışkanlıklarının Araştırılması, *S.D.Ü. Tıp Fakültesi Dergisi*, 13 (2), 5–11.
- Sarı, H. (2005). Selçuk Üniversitesinde Öğrenim Gören Bedensel Engelli ve Görme Engelli Öğrencilerin Karşıtlıkları Sorunlar ve Çözümüne Yönelik Çağdaş Öneriler, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* (13). ss. 335–355.
- Sirel B., Boyacıgil, O., Duymuş, M., Konaklı, N., Altunkasa, F., Uslu C. (2012). Çukurova Üniversitesi Yerleşkesi Açık Alanlarının Fiziksel Engelliler Bakımından Ulaşılabilirliğinin Değerlendirilmesi. *Çukurova University Journal of the Faculty of Engineering and Architecture* 27(1):ss.53-72.
- Subaşıoğlu, F. (2008). Üniversitelerin Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümleri’nin “Engellilik Farkındalığı” Üzerine Bir Araştırma, *Bilgi Dünyası*, 9(2):ss.399–430.
- Şahin, F. ve Güldenoğlu, B. (2013). Engelliler Konusunda Verilen Eğitim Programının Engellilere Yönelik Tutumlar Üzerindeki Etkisi, *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 2(1), 214–239.
- Vassigh, G. (2012). *Üniversite Öğrencilerinin Fiziksel Aktivite Durumları İle Sağlıklı Beslenme İndekslerinin Değerlendirilmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beslenme Bilimleri Anabilim Dalı, Ankara.
- Yılmaz, M. G. (2012). Herkes için Tasarım ve Kamusal Alan, *Güney Mimarlık*, sayı:10, s.10.
- Yılmaz, T., Gökçe, D., Şavklı, F., Çeşmeci, S. (2012). Engellilerin Üniversite Kampüslerinde Ortak Mekanları Kullanabilmeleri Üzerine Bir Araştırma: Akdeniz Üniversitesi Olbia

Kültür Merkezi Örneği, *Namık Kemal Üniversitesi Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi*, 3(9); 1–10.

İNTERNET KAYNAKLARI

Akbulut S. (2012). Gerçekten Eşit miyiz? Acı(ma), Zayıf Gör(me) ve Yok Say(ma) Ekseninde Engelli Ayrımcılığı. <http://secbir.org/images/haber/2011/01/13-suleyman-akbulut.pdf>
Erişim: 16.02.2017

Dünya Engellilik Raporu 2011,
<http://siteresources.worldbank.org/TURKEYINTURKISHEXTN/Resources/455687-1328710754698/YoneticiOzeti.pdf> Erişim: 01.04.2016.

Dünya Sağlık Örgütü, <http://www.who.int/en/> Erişim: 30.03.2016.

Kolat, S. (2010). *Avrupa Birliği Sosyal politikası Çerçevesinde Özürlülere Yönelik Ayrımcılıkla Mücadele ve Türkiye'deki Yansımalar*, T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı, Ankara. <http://www.dezavantaj.org/index.php/aratirmalar/8-engelli/287-avrupa-birliinde-oezuerluelere-yoenelik-ayrmlckla-muecadele> Erişim: 14.06.2016.

Öndokuz Mayıs Üniversitesi Engelli Öğrenciler Eğitim-Öğretim Uygulamaları Usul ve Esasları Yönetmeliği (2015).
<http://www.omu.edu.tr/sites/default/files/files/yonergeler/2015-136%20%20ENGELL%20%20C3%96%20%20C4%9ERENC%20%20C4%9E%20%20C4%B0T%20%20C4%B0M%20%20C3%96%20%20C4%9ERET%20%20C4%B0M%20UYGULAMALARI%20USUL%20VE%20ESASLARI.pdf>. Erişim: 10.11.2016

Öztürk, M.(2011). *Türkiye'de Engelli Gerçeği*, MÜSİAD cep Kitapları, ss.15-20, İstanbul.
<http://www.musiad.org.tr/download/Yayinlar/Cep%20Kitaplar%20B1/T%20C3%BCrkiye%20E2%80%99de%20Engelli%20Ger%20C3%A7e%20C4%9Fi/T%20C3%BCrkiye%20E2%80%99de%20Engelli%20Ger%20C3%A7e%20C4%9Fi.pdf> Erişim: 14.06.2016

Sen, A. (2000). *Social Exclusion: Concept, Application and Scrutiny*, Asian Development Bank, Social Development Papers. No. 1.
<http://www.adb.org/sites/default/files/publication/29778/social-exclusion.pdf> Erişim: 20.04.2016

Türkiye İstatistik Kurumu, (2015). (<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=18617>)
Erişim: 25.04.2016.

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ
Sayı: 62 Temmuz – Ağustos 2017
Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi
ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası
Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZİSTAN
<http://www.akademikbakis.org>

Türkiye Özürlüler Anlaşması Temel Göstergeleri 2002.

<http://www.engelsiz.hacettepe.edu.tr/belge/ozida.pdf> Erişim: 25.04.2016.

T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı (ÖZİDA), (2010), Özürlülüğe Dayalı Ayrımcılığın Ölçülmesi ve Araştırması, s.75-103.

http://eyh.aile.gov.tr/data/55100c5e369dc5c9d8afa563/ozida_turkce_rapor.pdf

Erişim: 16.02.2017

World Health Organization (2004). World Report on Road Traffic Injuries and Prevention, *The Global Impac*. p. 34. WHO Library Cataloguing, Genova.

http://cdrwww.who.int/violence_injury_prevention/publications/road_traffic/world_report/intro.pdf Erişim: 20.11.2016